

Mesleki ve Teknik Liselerdeki Öğrencilerin Okullarına İlişkin Görüşleri¹

Yasemin YEŞİLBAŞ ÖZENÇ², Pinar YENGİN SARP KAYA³, Ramazan BAŞARAN⁴

Öz

Mesleki ve Teknik Liselerde öğrenim gören öğrencilerin, okullarına ilişkin görüşlerini incelemek ve bu görüşler çerçevesinde okullarından beklentilerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden "durum çalışması" deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Aydın İli Efeler İlçesinde bulunan iki farklı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören 16 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda adalet bölümü öğrencilerinin yükseköğretime geçmeyi ve kamuda ara eleman olmayı hedeflediği, motor bölümü öğrencilerinin ise zorunlu eğitimi tamamlamayı ve eğitim aldıkları alanda meslek sahibi olmayı hedefledikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerin birçoğunun okul tercihi yaparken herhangi bir beklentisinin olmadığı; öğrencilerin öğretmenleri tarafından motive edildiği ancak okul yöneticileri tarafından yeterince desteklenmediği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurdukları da araştırmanın sonuçları arasındadır. Bu çalışmanın mesleki ve teknik liselerdeki öğrencilerin okullarına bakış açısını anlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki ve teknik lise, öğrenci, mesleki eğitim.

Opinions of Vocational and Technical High School Students about their Schools

Abstract

This study, which was carried out to examine the opinions of students studying in Vocational and Technical High Schools about their schools and to reveal their expectations from their schools within the framework of these opinions, was carried out with the "case study" design, one of the qualitative research methods. The study group of the research consists of 16 students studying in two different Vocational and Technical Anatolian High Schools in Efeler District of Aydın Province in the 2017-2018 academic year. The data were collected through a semi-structured interview form developed by the researchers and analyzed by content analysis method. As a result of the research, it was understood that the students of the justice department aim to transfer to higher education and become intermediate staff in the public sector, while the students of the motor department aim to complete compulsory education and have a profession in the field they study. It was revealed that most of the students did not have any expectations when choosing a school; students were motivated by their teachers but not sufficiently supported by school administrators. It was also found that students had positive relationships with their teachers. It is thought that this study will help to understand the perspective of vocational and technical high school students on their schools.

Keywords: Vocational and Technical High School, student, vocational training.

Makale Geçmişi
Makale Türü
Önerilen Atf

Geliş: 20. 11. 2022

Kabul: 23.05.2023

Yayın: 30.06.2023

Araştırma Makalesi

Yeşilbaş-Özenç, Y., Yengin-Sarpkaya, P. & Başaran, R. (2023). Mesleki ve Teknik Liselerdeki Öğrencilerin Okullarına İlişkin Görüşleri. *Uluslararası Eğitimde Nitel Araştırmalarda Mükemmellik Arayışı Dergisi (UENAMAD)*, 2(3), 1-16.

¹ Bu çalışmanın bir bölümü, "Meslek Lisesi Öğrencileri Okullarını Nasıl Görüyor?" başlığıyla International Ejer Congress'te (02-05 Mayıs 2018, Antalya, Türkiye) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu yazar: Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın/TÜRKİYE, yasemin.yesilbass@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5590-4520

³ Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın/TÜRKİYE, pinar@sarpkaya.net ORCID: 0000-0001-8379-7083

⁴ Doktorant, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın/TÜRKİYE, basaran2006@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0646-4458

Giriş

“Yetiştirme” olarak da adlandırılan mesleki eğitim, insanların hayatta kalmak ve üretim yapabilmek için geliştirdikleri, yerleşik hayata geçiş ile başlayıp günümüze kadar devam eden eğitim biçimidir (Hager ve Hyland, 2003). İnsanlık tarihi kadar eski olan mesleki eğitim, günümüzde işletmelerin ve ulusal ekonomilerin rekabet gücünün artırılmasında veya sürdürülmesinde önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Rauner ve Maclean, 2008). Mesleki eğitim, temel akademik ve yaşam becerilerini destekleyen, bireylere liderlik nitelikleri ve endüstriye hazırlık becerileri kazandırmayı amaçlayan, sürekli eğitime ulaşmaya olanak sağlayan planlı öğrenme programlarıdır (Lawal, 2013). Başka bir deyişle, mesleki eğitim, çalışanların meslek sahibi olması ve istihdam edilebilmesi için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri içeren yetenek, tutum ve çalışma alışkanlıklarının kazandırılmasını amaçlayan öğrenim sürecidir (Cong ve Wang, 2012; Winer, 2000). Bu süreçte; iş yönelimli eğitimler verilerek öğrencilerin işle ilgili pratik bilgiler edinmesini sağlamak (Melaiye, Amuchie ve Glory, 2019) ve belirli mesleklere yönelik gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak amaçlanmaktadır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 2001; Sadiq, Kire ve Kwairanga, 2005).

Mesleki eğitim, ekonomik büyümenin endüstriyel gerekliliklerinin karşılanması (Agrawal ve Agrawal, 2017; Bagale, 2015), sürdürülebilir kalkınma ve istihdam edilebilirliğin artırılması açısından önemlidir (Alhasan ve Tyabo, 2013; Boyacı, 1996; Cong ve Wang, 2012; Fien ve Wilson, 2005; Uçar ve Özerbaş, 2013). Bu eğitim aracılığıyla sanayi, toplum ve küreselleşen dünyanın ihtiyaçlarına göre insan gücü yetiştiren ülkelerin, ekonomik büyümelerinde dikkat çekici bir artışın olduğu bilinmektedir (Goel, 2017). Mesleki eğitim, insan kaynaklarının gelişimi, verimlilik ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkisinden dolayı birçok ülkede ulusal kalkınma stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir (Kehinde ve Adewuyi, 2015; Lawal, 2013). Bu sebeple ülkeler gün geçtikçe, mesleki ve teknik eğitimin ekonomik rekabet edebilirlik açısından önemli bir katkı sağladığının farkına varmaktadır (OECD, 2010). Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte iş yaşamında da değişiklikler olmakta ve nitelikli ara eleman ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin talep ettiği nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, meslek liseleri ve işletmelerin iş birliği yapmasıyla mümkündür (Doğan, 1997; Yıldırım ve Çarıkcı, 2017; Yörük, Dikici ve Uysal, 2002). Mesleki eğitim, bireyleri işgücü piyasasına uyum sağlayacak ve başarılı bir yaşam sürdüreceği bilgi ve becerilerle donatarak güçlendirmektedir (Melaiye, Amuchie ve Glory, 2019). Devletin ve kurumların, işgücü piyasasındaki beceri ve yeterliliklere yönelik gelecekteki talepleri göz önünde bulundurması ve bu talebi karşılamaya yönelik mesleki eğitim aracılığıyla öğrencileri yetiştirmesi önemlidir (Maclean ve Wilson, 2009).

Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları, mesleki ve teknik eğitim alanında, diplomaya götüren ortaöğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim öğretim kurumlarıdır (Korkmaz ve Tunç, 2010: 264). Bu eğitim, öğrencileri iyi vatandaş olarak yetiştirmenin yanı sıra esnek bir yapı içinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortak bir genel kültür verilerek bir üst öğrenime ve/veya iş hayatına hazırlamayı amaçlanmaktadır (MEB, 2014). Mesleki eğitim, öğrencilere çeşitli mesleki beceriler kazandırmakta (Jayaram ve Engmann, 2017), öğrencilerin yeni girişimcilik fırsatları yaratmaları için gerekli bilgi ve donanımına sahip olmalarını sağlamaktadır (Adamu ve Abdul, 2015). Bu eğitim, bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirmektedir (Şahinkesen, 1992).

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim kurumlarını daha çok akademik başarısı düşük öğrencilerin tercih etmesi nedeniyle mesleki eğitime karşı olumsuz bir algı bulunmaktadır. Ülkede mesleki ve teknik eğitime kamu yatırımlarının azalarak özel sektör payının artması, bu okullardan mezun öğrencilerin işgücüne katılım ve istihdam olanaklarının yüksek olmasına karşın, mezun oldukları alan dışında istihdama yönelmeleri gibi sebeplerle sektörün nitelikli eleman bulmasının zorlaşması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Özer, 2019). Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında, öğretim için ayrılan düşük finansman nedeniyle nitelikli eğitim verilememektedir. Bu kurumların, meslek eğitimi için gerekli olan ekipmanları satın alma gücü olmadığından çoğunlukla beceri edinimi yerine teorik eğitime ve diploma kazandırmaya önem verilmektedir (Yusuff ve Soyemi, 2012).

Türkiye’de farklı türde okullar arasında meslek liseleri girilebilmesi en kolay ve itibarı en düşük olan okullardır. Ortaokuldan mezun olmuş ve diğer okullarda kabul görmemiş herhangi bir öğrenci meslek liselerine gitmeye hak kazanmaktadır (Doğan, Oruncak ve Günbayı, 2002). 2021-2022 yılı

verilerine göre, Türkiye’de Mesleki ve Teknik Liselerde 1.833.717 öğrenci öğrenim görmektedir (SBG, 2022). Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin azımsanmayacak sayıda oldukları düşünülürse, bu okullarda okuyan öğrencilerin bilgiyi edinme, problem çözme ve hayatı anlamlandırma becerileri olan bilimsel süreç becerilerine ne düzeyde hâkim oldukları önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Dönmez ve Azizoglu, 2010). Türkiye’de mesleki eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri göz önünde bulundurulduğunda, bu mesleki eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin, okullarını nasıl gördükleri, okullarına ilişkin deneyimleri ve görüşleri araştırılmaya değer bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, diğer araştırmalardan farklı olarak mesleki ve teknik liselerdeki öğrencilerin okullarına ilişkin görüşlerini çok yönlü olarak ele alması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın temel amacı, Mesleki ve Teknik Liselerde öğrenim gören öğrencilerin, okullarına ilişkin görüşlerini incelemek ve öğrencilerin perspektifinden meslek lisesi öğrencilerinin durumunu ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmanın problemi “Mesleki ve teknik liselerdeki öğrencilerin okullarına ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiş olup alt problemleri ise “Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenciler okullarının eğitimini nasıl görüyor?”, “Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenciler okuldaki iletişimi ve etkileşimi nasıl görüyor?”, “Mesleki ve teknik liselerdeki öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentileri nelerdir?” biçiminde ele alınmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, meslek lisesi öğrencilerinin okullarına ilişkin görüşlerini bütüncül ve derinlemesine açıklayabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, sınırları belirlenmiş güncel bir durum ya da belirli bir zaman aralığındaki durumlar hakkında ayrıntılı ve derinlemesine bilginin toplandığı (Creswell, 2013), zengin betimleme ve bağlamsal analiz ile karmaşık durumları inceleyebilmeyi (Davey, 1991) sağlayan durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Çalışmada, her bir durumun dikkatlice seçildiği ve bu durumların birbirleriyle benzer sonuçlar elde edilip edilmediğinin incelendiği (Akar, 2016) bütüncül çoklu durum çalışması deseni (Yin, 2009) tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Aydın ili Efeler ilçesinde aşırı veya aykırı durum örnekleme ile seçilen ortaöğretime geçişte en az tercih edilen iki farklı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gören 16 öğrenciden oluşmaktadır. Seçilen okullardan ilki, ortaöğretime geçişte TEOG sınavı puanına ve akademik başarıya bakılmaksızın öğrenci alımı yapmaktadır. İkinci okul ise TEOG puanı ve akademik başarısı düşük öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. 2018 yılında sınav sisteminde değişikliğe gidilerek, TEOG sınavı yerini LGS sınavına bırakmıştır. Ancak çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde TEOG sınavı geçerli olduğundan araştırmada bu sınav ölçütü olarak kabul edilmiştir. Çalışmada iki farklı durum arasında karşılaştırma yapabilmek amacıyla, okullardan birinin kamu kurumlarına eleman yetiştirmesi, diğerinin ise özel sektöre ara eleman yetiştirmesi göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle çalışma grubuna motor bölümü öğrencileri ve adalet bölümü öğrencileri dahil edilmiştir.

Öğrencilerin öğrenim süresi boyunca, okullarına ilişkin beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını ortaya koymak amacıyla aşırı veya aykırı durum örnekleme yoluyla okula yeni başlayan 9. sınıflardan 8 öğrenci ve beklentilerinin gerçekleşme düzeylerini daha iyi görmek amacıyla 12. sınıfta okuyan 8 öğrencinin çalışma grubuna dahil edilmesi planlanmıştır. Ancak 9. sınıfta alan seçiminin yapılmaması ve öğrencilerin okula dair beklentilerinin oluşmaması nedeniyle araştırmaya 9. sınıf öğrencileri yerine 10. sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Çalışma grubundaki katılımcılara ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1.
Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Öğrenci kodu	Cinsiyet	Bölüm	Sınıf
A1	Kadın	Adalet	10
A2	Erkek	Adalet	10
A3	Kadın	Adalet	10
A4	Erkek	Adalet	10
A5	Kadın	Adalet	12
A6	Erkek	Adalet	12
A7	Kadın	Adalet	12
A8	Kadın	Adalet	12
A9	Erkek	Motor	10
A10	Erkek	Motor	10
A11	Erkek	Motor	10
A12	Erkek	Motor	10
A13	Erkek	Motor	12
A14	Erkek	Motor	12
A15	Erkek	Motor	12
A16	Erkek	Motor	12

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, çalışmada aşırı veya aykırı durum örnekleme yoluyla seçilen 10. ve 12. sınıftan dörder öğrenci, her okuldan 8 öğrenci olmak üzere toplam 16 öğrenci çalışmada yer almıştır. Araştırmada, adalet bölümünden beşi kız, üçü erkek olmak üzere sekiz öğrenci, motor bölümünden de sekiz erkek öğrenci (motor bölümünde kız öğrenciler bulunmadığından) araştırmaya dahil edilerek cinsiyete göre maksimum çeşitliliğin sağlanması amaçlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu olan “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formu yarı yapılandırılmış görüşme yapmaya yönelik oluşturulmuş, gerektiğinde sormak üzere ana sorulara sonda soruları eklenmiştir. Form oluşturulduktan sonra üç uzmandan görüş alınmış ve görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme formu aracılığıyla iki öğrenciyle deneme görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşmede elde edilen ses kayıtları, bir alan uzmanı ile değerlendirilmiş ve görüşme formundaki sorulara son hali verilmiştir. Öğrencilere yönelik Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Formunda alt problemleri yanıtlamak amacıyla dokuz soru yer almaktadır. Görüşme sorularına; “Okulun, seni seçtiğin meslekle ilgili (planlarınla ilgili), yeterince hazırlıyor mu, bu konuda neler söylemek istersin?” sorusu örnek verilebilir. Her öğrenciyle yaklaşık 30 dakikalık görüşme yapılmış olup, görüşmelerde gönüllülük esasına göre ses kaydı alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin analizi, içerik analizi ile yapılmıştır. Verilerin analizi sırasında, öncelikle her bir katılımcıya kod adı verilmiştir. Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları, bilgisayar ortamında metin haline dönüştürülmüş, metinler iki farklı araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Veri analizini kolaylaştırmak açısından belirlenen kodlar, bir liste halinde sıralanarak, kod listesi oluşturulmuştur. Veriler ilk kodlama, ardından ikincil kodlama yapılarak analiz edilmiştir. Kodlaması yapılan metinlere ilişkin bir alan uzmanından görüş alınmıştır. İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan temalar ve kategoriler aşağıda yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2.

İçerik Analizinde Ortaya Çıkan Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler
Geleceğe ilişkin beklentiler	Okul tercihi Öğrencinin okuldan beklentisi Öğrencinin gelecek planı
Okuldaki eğitim-öğretim faaliyetleri	Dersler (bölüm ve kültür dersleri) Ders dışı sosyal etkinlikler Okulun fiziksel olanakları
Okuldaki iletişim ve etkileşim	Okul yöneticisi-öğrenci ilişkileri Öğretmen-öğrenci ilişkileri Öğrenci-öğrenci ilişkileri

Tabloda görüldüğü üzere, öğrencilerin okullarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde, alt problemlere benzer şekilde üç temaya ulaşılmıştır. Bunlar; geleceğe ilişkin beklentiler, okuldaki eğitim-öğretim faaliyetleri ve okuldaki iletişim ve etkileşimdir. Çalışmada, yapılan kodlamalardan yola çıkarak, her bir alt probleme ilişkin örüntüler oluşturulmuştur.

İnandırıcılık, Aktarılabilirlik, Tutarlılık ve Etik

Nitel araştırmalarda görüşme tekniğinde ölçme aracı görüşmecinin kendisi olduğundan çalışmada güvenilirliğin sağlanabilmesi için görüşmecinin niteliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Görüşme tekniğinde katılımcılar tarafından soruların farklı anlamlandırılmaması amacıyla soruların her bireye aynı sözcüklerle ve aynı üslupla sorulması, güvenilirliği sağlamak açısından önemli olduğundan (Türnüklü, 2000), öncesinde nitel araştırma eğitimi almış olan araştırmacılar katılımcılara yönlendirdikleri sorularda açık ve net ifadeler kullanmış, yanlış anlaşılabilir ifadelerden kaçınmışlardır.

Çalışmada tutarlılığın sağlanması amacıyla, görüşme sonucunda elde edilen veriler iki farklı araştırmacı tarafından kodlanmış ve daha sonra iki araştırmacının kodları karşılaştırılmıştır. Üç araştırmacı bir araya gelerek kodlarda uzlaşma sağlanıncaya kadar çalışmışlardır. Buradan hareketle araştırmanın güvenilirliğinin sağlandığını söylemek mümkündür. Ayrıca yapılan kodlamalar uzman görüşü ile desteklenerek çalışmanın teyit edilebilirliğini sağlamak amaçlanmıştır. Görüşmede, sorular katılımcılara herhangi bir yönlendirme yapılmaksızın sorulmuş ve elde edilen veriler yansız bir biçimde kodlanmıştır. Araştırma raporunda katılımcıların görüşlerine yer verilerek, var olan durum olduğu gibi yansıtılmaya çalışılmış, tüm araştırma süreci ayrıntılı raporlaştırılmış, böylece aktarılabilirliği ve inandırıcılığı sağlamak amaçlanmıştır. Son olarak, araştırmanın yapılabilmesi için Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmış, görüşmelerde gönüllülük dikkate alınmış, katılımcıların kimliklerini ortaya çıkaracak bilgilerin gizliliğine önem verilerek etik ilkelere uygun hareket edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan yola çıkarak, verilerin çözümlenmeleriyle ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Alt problemlerden hareketle, öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentileri, okullarının eğitimi, okuldaki iletişim ve etkileşime yönelik verdikleri yanıtlar şemalar ile sunulmuştur.

Öğrencilerin Geleceğe İlişkin Beklentileri

Bu alt problem kapsamında katılımcılar, öğrencilerin okulu tercih etme nedenleri, mezuniyet sonrasındaki gelecek planları ve okuldan beklentilerine ilişkin görüş bildirmiştir. Öğrencilerin okul tercihlerinde akademik başarılarının düşük düzeyde olması ve en kısa sürede meslek sahibi olmak istemelerinin etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentilerine Şekil 1'de yer verilmiştir.

Şekil 1.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Geleceğe İlişkin Beklentileri

Şekilde görüldüğü üzere öğrencilerin okul tercih nedeni, okuldan beklentisi ve gelecek planlarında “meslek sahibi olma” düşüncesinin yer aldığı görülmektedir. Çalışmada, öğrencilerin birçoğu iş garantisinin olması ve yükseköğretim kurumlarına devam etmeden ortaöğretim mezuniyetinin ardından en kısa sürede meslek sahibi olabilmek amacıyla okullarını tercih ettiklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra her iki bölümdeki öğrenciler de lise giriş sınavı puanlarının ve okul ortalamalarının diğer okullara girmek için yeterli olmamasından dolayı okullarını tercih ettiklerini ifade etmiştir. Okulu tercih nedenine ilişkin öğrencilerin görüşlerine bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“...Adalet bölümü olduğu için sıcak baktım. Bir de puanım diğer liselere Anadolu liselerine yetmiyordu. (A2)”

“...Ben hemen avukatlık olur diye tercih etmişim. Hemen hani okuduktan sonra üniversiteye gitmeden hemen avukat olacağım diye tercih etmişim (...) Böyle bir şey olmadığını anladım. (A3)”

“...Baktım derslerim zaten bayağı kötü. Yani açıkçası kötü sevmiyorum dersleri dedim. Ben de Meslek Lisesi'ne gideyim. O zaman zaten kararlaştırmıştım motor bölümüne geleceğimi, buraya gelmeden önce. (A9)”

Öğrencilerin okullarından beklentileri ele alındığında, özellikle motor bölümü öğrencilerinin birçoğunun okula beklentisiz geldiği görülmektedir. Öğrencilerin geleceğe dair planlarına gelindiğinde ise motor bölümü öğrencilerinin birkaçı yalnızca zorunlu eğitimi tamamlamayı amaçladığını ifade etmiştir. Bu öğrenciler yükseköğretim kurumuna devam etmeyi ya da herhangi bir meslek edinmeyi hedeflemediğini, yalnızca mezuniyet diploması almayı istediğini belirtmiştir. Motor bölümü öğrencilerinin gelecek planlarında kendi iş yerlerini açmak veya iyi bir firmada ara eleman olarak görev yapmak yer almaktadır. Buna ilişkin birkaç motor bölümü öğrencisinin görüşü şöyledir:

“...Meslek üzerine olduğu için seçtim. Motor mesleği için. Bir de iş bulmak için kolay. Direkt diploma olduğu için dükkân açabiliyorsun. İş yapabiliyorsun. Eğer iyi bir puanla bitirirsem ve bu işi iyice öğrenirsem bir dükkân açarım herhalde sanayide veya o da olmazsa büyük araba firmalarına falan oralara girebilirim servis elemanı olarak. (A5)”

“...Bu okulu tercih etmemdeki en büyük sebep kendimize ait olan bir dükkânımız var. Dokuzuncu sınıftan karar verdiğim bir şeydi zaten. Motor bölümünü seçip ileride dükkânın başına geçmek, babamın yerini devralmak. Onun için seçtim. Yani hedefim de zaten dükkânın başına geçmek. (A14)”

Motor bölümünden farklı olarak, adalet bölümünde okuyan öğrenciler gelecek planlarının yükseköğretime geçmek veya kendi bölümlerinde memur olmak olduğunu ifade etmiştir. Adalet bölümü öğrencilerinden birkaçı yükseköğretime geçiş sınavından iyi bir puan almayı hedeflediklerini ve avukat, hakim veya savcı olmak istediklerini dile getirmiştir. Öğrencilerin birçoğu ise mezun

olduktan sonra Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ile zabıt katibi olarak atanmayı hedeflediklerini belirtmiştir. Adalet bölümünden bir öğrenci gelecek planını şu şekilde ifade etmiştir:

“...Önce KPSS'ye girmek istiyorum. Eğer kazanırsam gardiyan olmak, ondan sonra üniversite okumak istiyorum. Önce mesleğimi elime alayım ne olur ne olmaz. Ama olmadı diyelim üniversite okumak istiyorum hukuk fakültesi olursa. (A1)”

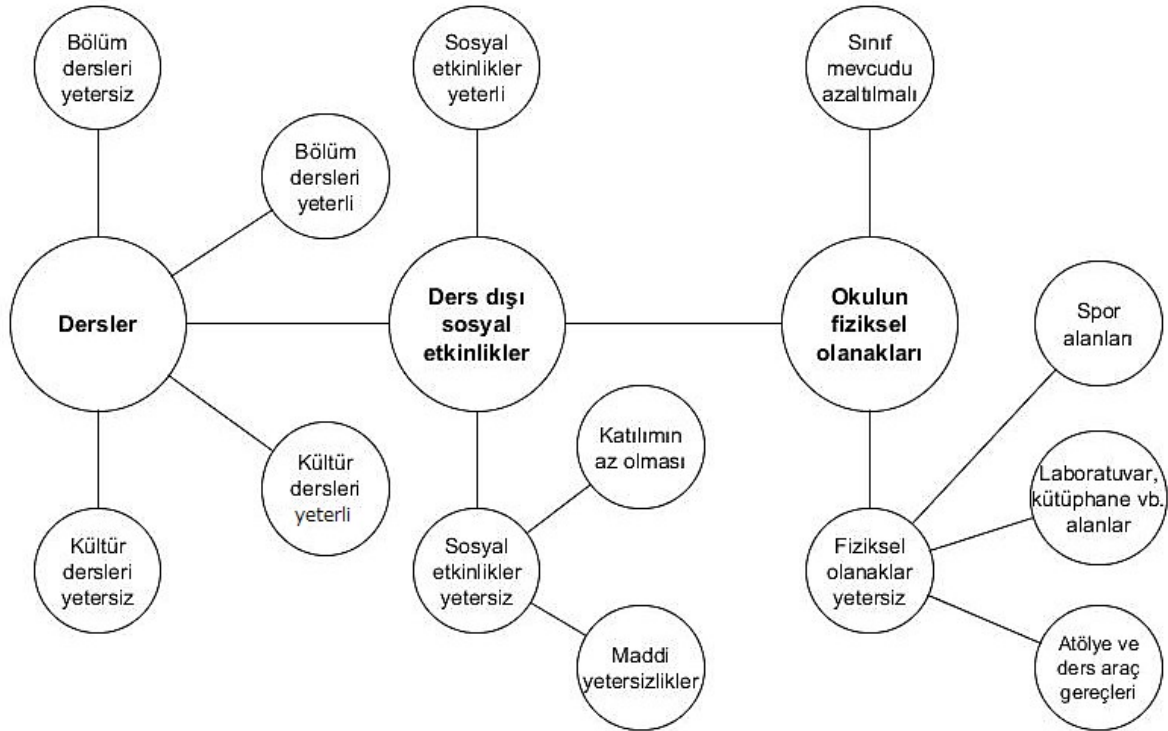
Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak, adalet bölümündeki hemen hemen her öğrencinin öncelikle kendi alanlarında memurluğa atanmak istedikleri daha sonra üniversiteyi kazanmayı hedefledikleri görülmektedir. Öğrenciler, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin kendilerini bu konuda desteklediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentileri göz önüne alındığında, her iki bölümün öğrencilerinin de kısa sürede meslek sahibi olmak amacıyla okullarını tercih ettikleri ve kendi alanlarında iş sahibi olmayı planladıkları görülmektedir. Motor bölümü öğrencilerinin okulu bitirdikten sonra kendi alanlarında iş sahibi olmak istedikleri görülürken, adalet bölümü öğrencilerinin hukuk fakültesi gibi alanlarıyla ilgili olan üniversite bölümlerini hedefledikleri görülmektedir. Bu bölümdeki öğrencilerin avukat, hakim ve savcı olmayı hedeflediği saptanmıştır. Öğrencilerin okullarından beklentisine ilişkin görüşleri, öğrencilerin hedef belirlemede ve okulu tanımda sorunlarının olduğunu göstermektedir. Motor bölümü öğrencilerinin bir kısmının okula dair beklentisinin olmadığı da elde edilen sonuçlar arasındadır.

Okuldaki Eğitim Öğretim Faaliyetleri

Okulların eğitimine ilişkin katılımcılar; kültür ve bölüm derslerinin mesleğe hazırlamada yeterli olup olmadığı, okulun mesleğe hazırlayıp hazırlamadığı, fiziksel olanakların ve ders dışı sosyal etkinliklerin yeterli olup olmadığı, okulun daha başarılı olmasına ilişkin neler yapılması gerektiği konusunda görüş bildirmiştir. Öğrencilerin okullarının eğitimine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir.

Şekil 2.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarının Eğitimine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların okullarının eğitimine ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin birçoğunun okulda verilen eğitimin kendilerini geleceğe hazırladığı görüşüne sahip olduğu görülmektedir. Adalet bölümü öğrencileri, motor bölümü öğrencilerinden farklı olarak kültür derslerinin yetersiz olduğunu, üniversite sınavında başarılı olabilmeleri için bu derslerin daha fazla olması gerektiğini belirtmiştir.

Adalet bölümü öğrencileri bölüm derslerinin yeterli olduğunu, motor bölümü öğrencilerinin bir kısmı ise bu derslerin mesleği öğrenmede yeterli olmadığını vurgulamıştır. Bu duruma ilişkin motor bölümü öğrencilerinin görüşü şu şekildedir:

“...Evet. Uygulamalar yeterli değil. Daha çok eşya verseler, daha çok yapsak daha iyi olurdu (parça boyama). Uygulama olunca daha iyi geçiyordu ders, daha iyi anlıyorduk. (A7)”

“...Yeterli aslında kültür dersleri. Motor bölümü dersini daha çok yapsalar daha iyi olur. Çünkü burada motor öğreneceğiz. Zaten mesleğimiz o. Kültür dersi ile fazla işimiz olmadığı için. (A6)”

Okulun fiziki olanaklarına ilişkin öğrencilerin birçoğu spor alanlarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler, spor yapacak alanlarının olmadığını ve okul bahçesinin buna uygun olmadığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra adalet bölümü öğrencilerinin birkaçı okuldaki duruşma salonunun yetersiz olduğunu, motor bölümü öğrencileri ise atölyelerde ısıtma sorunu olduğunu, sınıfların kalabalık olduğunu ve atölyedeki ders araç gereçlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Okuldaki fiziksel olanakların yetersiz olduğunu belirten bir öğrencinin sözleri şöyledir:

“...Bazı sınıflar çok kalabalık. Mesela bizim sınıf 34 kişi. Kalabalık olduğumuz için öğretmenlerimiz idare edemiyor. Biraz kargaşa oluyor tabii. Bir de futbol sahası çok eski. Gördünüz mü bilmiyorum. Çim değil, toprak. Yazın diken çıkıyor. O köşe vuruşu olduğu yerlerde demirler falan var. Düşsek kafamızı vursak falan... (A5)”

Motor bölümü öğrencilerinden birkaçı atölyedeki araç gereçlerin yetersiz ve sanayideki teknolojik araçların gerisinde olduğundan söz etmiştir. Okulun fiziksel olanaklarına ilişkin motor bölümü öğrencileri atölyelerde ısıtma problemi yaşandığını ve bu nedenle bu ortamların soğuk olduğunu ve derste zorlandıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin bazıları uygulama alanlarının soğuk olmasından dolayı derse odaklanmakta güçlük çektiklerini belirtmiştir. Buna ilişkin bir öğrencinin görüşü şöyledir:

“...Milli Eğitim okullara para dağıtımını yapıyor. Meslek liselerine bilmiyorum ne kadar verildiğini de biraz yüksek olursa ilk önce ısıtma donatımı olur. Öğrenciler sabah geldiğinde üşümez. Üşüyen bir insan hiçbir zaman derse odaklanamaz. (A6)”

Okulun fiziksel koşullarının ardından öğrenciler okulda ders dışı sosyal etkinliklerin yeterince yapılmadığını belirtmiştir. Öğrenciler okullarında şehirlerarası geziler, üniversite tanıtım gezileri ve şenliklerin yapılmasını istediklerini ancak okulun bu tür etkinlikleri yapmadığını dile getirmiştir. Öğrenciler daha fazla sosyal etkinliğin yapılmasını istediğini ancak bu etkinliklerin katılımın az olmasından ve maddi yetersizlikler nedeniyle düzenlenemediğini ifade etmiştir. Her iki bölümdeki öğrenciler de sosyal etkinliklerin yapılmasının öğrencilerin okula devamsızlığını azaltacağını, okula bağlılıklarını ve motivasyonlarını artıracaklarını belirtmiştir. Buna ilişkin akademik başarısı yüksek olan bir motor bölümü öğrencisinin görüşü şöyledir:

“...Biz bu faaliyetlere girdiğimizde bizim kişilerle diyalogumuz artıyor. Birbirimizle konuşmamız ve arkadaşlarımıza diyalogumuz daha güzel oluyor. Kelime dağarcığımız artıyor. İlişkilerimiz güçleniyor ve özgüvenimiz da artıyor aslında görev aldığımızda. (A9)”

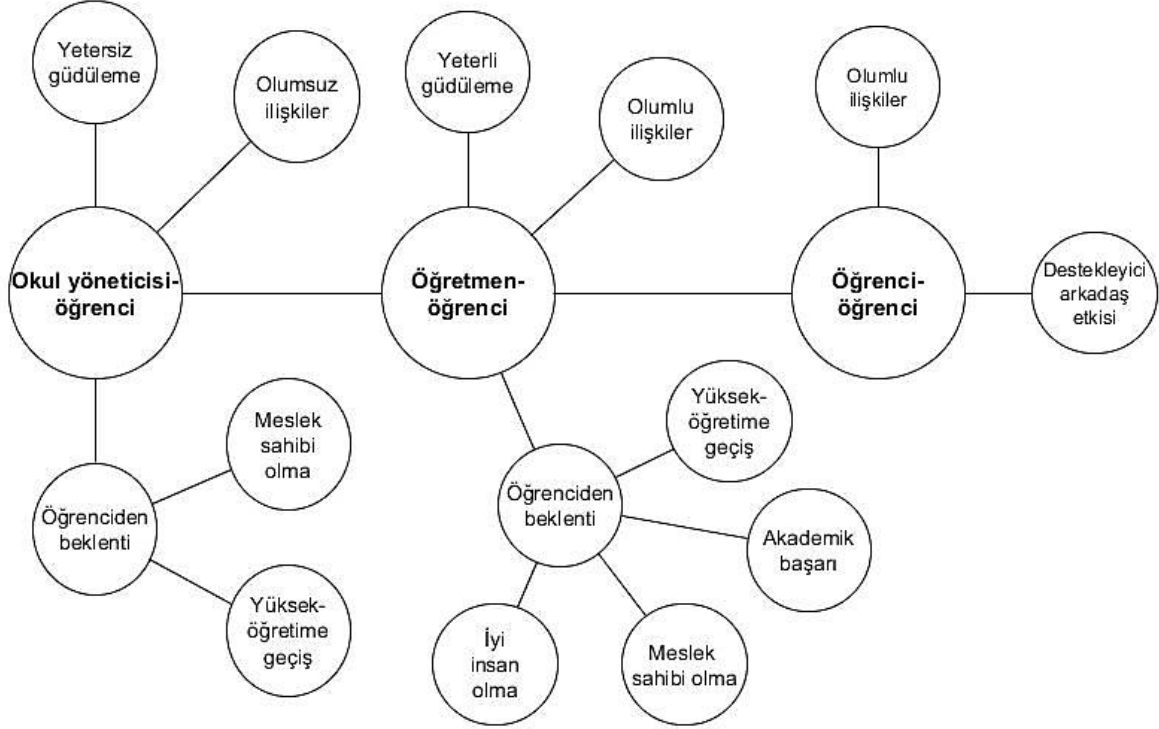
Öğrencilere okulun başarısının artırılması için neler yapılabileceği sorusu yöneltildiğinde ise öğrencilerin çoğunlukla disiplin sorunlarına ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerden birkaçı kalabalık sınıflarda ders işlediklerini, dersi anlamakta güçlük çektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin birçoğu günlük ders saatinin çok fazla olduğunu ve derslerin yoğun olmasından dolayı dikkat dağınıklığı yaşadığını belirtmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin okullarının eğitimine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin birçoğunun okullarının mesleğe hazırladığı görüşüne sahip olduğu, okulun fiziksel olanaklarını ve ders dışı sosyal etkinlikleri yetersiz bulduğu sonucuna varılmaktadır. Motor bölümü öğrencileri bölüm derslerini ve uygulamalarını yetersiz bulurken, adalet bölümü öğrencilerinin üniversite sınavına hazırlıkta kültür derslerini yetersiz buldukları görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin okul başarısının, disiplinin sağlanamamasından kaynaklandığı görüşüne sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Okuldaki İletişim ve Etkileşim

Okuldaki iletişim ve etkileşime ilişkin katılımcılar; okul yöneticilerinin öğrencilerden beklentisi, öğrencilerin öğretmenlerle olan ilişkileri, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin öğrencileri motive etmeleri ile öğrencilerin gelecek planlarının arkadaşlarıyla olan ilişkilerden etkilenip etkilenmediğine dair görüş bildirmiştir. Katılımcıların okuldaki iletişim ve etkileşime ilişkin görüşlerine Şekil 3'te yer verilmiştir.

Şekil 3.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okuldaki İletişim ve Etkileşime İlişkin Görüşleri

Katılımcıların okuldaki iletişim ve etkileşim hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğrencilerin, okul yöneticilerinin kendilerinden okulu iyi temsil etmelerini beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca adalet bölümü öğrencileri, okul yöneticisinin öğrencilerden beklentisinin yükseköğrenime geçmeleri olduğunu belirtirken, motor bölümü öğrencileri okul yöneticisinin beklentisinin öğrencilerin meslek sahibi olması olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler okul yöneticilerinin kendilerinden beklentilerine ilişkin şu görüşleri belirtmiştir:

“...Yani üniversite okumamızı istiyorlardır kesin. Okulumuzun öğrencileri ile gurur duyalım onun gibi şeyler diyorlardır. O da okusun şey yapsın. Orada burada sürüneceğine adamakıllı okusun şey yapsın. Eline mesleğini alsın. Bunu bekler bence. (A1)”

“...Okulu iyi temsil etmemizi istiyorlar. Staj zamanında bizi bir fabrikaya falan gönderiyorlar çalışmak için. Haftada bir hocalar gelip kontrol ediyor. Patronlardan falan bilgi alıyor. Yani hem okulun başarısını artırmamızı istiyorlar hem de okulu iyi temsil etmemizi, bizim iyi bir yere gelmemizi istiyorlar. (A5)”

Öğrencilere, okul yöneticilerinin öğrencileri motive edip etmedikleri sorulduğunda ise öğrencilerin birçoğu okul yöneticilerinin onları motive etmediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin birçoğu okul yöneticilerini görmediklerini ve onların öğrencilerle herhangi bir konuşma yapmadığını dile getirmiştir. Öğrenciler okul müdürlerinin yükseköğrenime giriş sınavına veya mesleğe yönelik bilgilendirme yapmadığını, yalnızca disiplin sorunları yaşandığında öğrencilerle konuştuğunu ifade etmiştir. Buna ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“...Okul müdürü gelip bizim sınıfa siz böyle yapın çocuklar, böyle daha iyi olursunuz demiyorlar veya müdür yardımcımız gelip böyle böyle yapın demiyor bize. Ben gelip söylediğini duymadım. Okulda hiç devamsızlığım olmamasına rağmen hiç geldiklerini görmedim, duymadım. (A3)”

“...Genellikle bir kavga falan olduğunda geliyorlar sınıfa. (A5)”

“...Keşke okul müdürü bize daha fazla zaman ayırsa, daha çok konuşsa bizimle. Çok fazla bizimle konuşan biri değil. Görüşen biri değil. Mesela ben 4 senedir okuldayım müdürle bir kere bile görüşmedim karşılıklı olarak. (A10)”

Öğrenciler genellikle okul müdürüyle karşılıklı herhangi bir iletişim kurmadıklarını, okul müdürünün mesleğe yönelik bilgilendirici ya da güdüleyici konuşmalar yapmadığını ifade etmiştir. Adalet bölümü öğrencilerinden birkaçı müdür yardımcılarının sınava yönelik kendileriyle konuştuğunu belirtmiştir. Motor bölümü öğrencilerinden birkaçı ise müdür yardımcılarının, aynı zamanda bölüm şefinin kendileriyle mesleğe yönelik güdüleyici konuşmalar yaptığı dile getirmiştir. Bir motor bölümü öğrencisinin görüşü şu şekildedir:

“...Müdür yardımcılarımız iyi yani. Zaten X Hoca buranın eskilerinden. Motor bölümü öğrencilerinden, müdür yardımcısı olmuş. O bizi mesela çok motive ediyor. Aynı dediğim gibi “Buradan mezun olunca hepiniz iyi kalifiyeli bir şekilde eleman olarak mezun olacaksınız, hepiniz pırlanta gibisiniz” diyor. Müdür yardımcıları da genel olarak toplu konuşma yapıyor sadece bir sıkıntı olursa birebir konuşuyorlar. (A9)”

Öğrencilerin çoğu okul yöneticilerinin mesleğe hazırlama konusunda ve girecekleri sınavlarla ilgili öğrencileri bilgilendirmediğini ve motive etmediğini belirtmiştir. Öğrenciler okul müdürünün toplantılarda veya sınıf ziyaretlerinde öğrencileri motive edici konuşmalar yapmadığını ifade etmiştir. Öğrencilere öğretmenlerinin kendilerinden beklentileri sorulduğunda ise öğrenciler, öğretmenlerinin beklentisini akademik başarı, meslek kazanma ve üniversite sınavını kazanma olarak belirtmiştir. Motor bölümü öğrencilerinin çoğu, öğretmenlerin kendilerinden beklentisinin okulu bitirerek meslek sahibi olmaları; adalet bölümü öğrencileri ise akademik başarı, meslek sahibi olma ve üniversite sınavını kazanma olduğunu ifade etmiştir. Bir adalet bölümü öğrencisinin görüşü şu şekildedir:

“...Daha çok çalışmamızı bekliyorlardır. Ne bileyim ileriye yönelik üniversiteyi kazanmamızı bekliyorlar. Bunu istiyorlar diye çok da çabalıyorlar gerçekten öyle... İyi bir üniversiteyi kazanmamızı, iyi bir meslek sahibi olmamızı. (A12)”

Öğrencilerin öğretmenlerle ilişkileri ele alındığında, öğrencilerin tamamı öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurduğunu ve bir problem yaşadığında öğretmenleriyle paylaşabildiklerini ifade etmiştir. Her iki bölümün öğrencileri de çok sık zaman geçirdikleri için bölüm öğretmenleriyle daha yakın ilişkiler kurduklarını, onlara kendilerini daha rahat ifade ettiklerini dile getirmiştir. Bir motor bölümü öğrencisinin görüşü şu şekildedir:

“...Bölüm dersleri bizim için yeterli. Öğretmenlerimizle aramız zaten çok iyi. Size şöyle söyleyeyim, arkadaş gibiyiz hepsiyle. Biz dersleri gırgır, şamata ile geçiriyoruz. Nasıl diyeyim, çok derse yönelik bir baskı yok. Hocayla muhabbet şeklinde dersler geçiyor... Bölüm hocalarıyla daha çok zaman geçiriyoruz. Bir yandan da kültür hocalarıyla aramız iyi değil. Neden iyi değil dersiniz çünkü biz yani son sınıfız, üniversite okumayacağız. Yani kendi adımıza konuşursak, üniversite okumayacağız. Hocalar bizi ders çalışın diye çok sıkıyor normal olarak. Onun için bağımız çok iyi değil aslında. (A14)”

Son olarak, öğrencilere gelecek planlarının ve mesleğe ilişkin düşüncelerinin arkadaşları tarafından etkilenip etkilenmediği sorusuna öğrenciler, arkadaşlarının görüşlerinin onları olumlu yönde etkilediği ve olumsuz yorumları dikkate almadıkları yanıtını vermiştir. Öğrencilerin çoğu arkadaşlarının kendi görüşlerini desteklediğini ve olumsuz bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin okuldaki iletişime ve etkileşime ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurduğu ve öğretmenler tarafından desteklendiği görülmektedir. Ancak öğrencilerin okul müdürü ile iletişim kurmadıkları, okul müdürlerinin öğrenciler tarafından görünür bir kişi olmadığı ve öğrencileri motive etmediği sonucuna varılmaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin tümü, okul yöneticilerinin kendilerinden örnek davranışlar sergilemelerini beklediği görüşüne sahiptir. Adalet

bölümü öğrencileri okul müdürleri ve öğretmenlerinin kendilerinden yükseköğrenime geçmelerini beklediğini, motor bölümü öğrencileri de okudukları alanda meslek sahibi olmalarını beklediklerini ifade etmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Meslek liseleri öğrencilere, ortaöğretim sonrasında iş gücü piyasasına atılmayı ve bu piyasada tutunmayı kolaylaştıran mesleki becerileri kazandırmaktadır (Yazgan, 2018). Meslek liselerinin çalışma hayatına geçişi kolaylaştırması ve istihdam edilebilirliği sağlaması nedeniyle, bu okullar çoğunlukla alt gelir grubundan gelen öğrenciler tarafından talep edilmektedir (Akşit, Şen ve Coşkun, 2000; Aktay, 2002; Alkan, Çarkoğlu, Filiztekin ve İnceoğlu, 2008). Alt gelir grubuna sahip aileler, okul tercihi sürecinde, çocuklarının belirli mesleki alanlarda kalifiye olarak kısa sürede çalışma hayatına atılabilmesi (Yamanoğlu, 2006) ve gerekirse üniversite okumayı deneyebilmesi amacıyla çocuklarını meslek lisesine göndermektedir (Aktay, 2002). Çalışmada, öğrencilerin tamamına yakını meslek lisesinden mezun olunca iş garantisinin olması ve üniversite okumaya gerek kalmadan kısa sürede meslek sahibi olunabilmesi nedeniyle okullarını tercih ettiklerini belirtmiştir. Yapılan araştırmalarda da benzer şekilde, öğrencilerin kısa zamanda çalışma hayatına atılmayı ve gelir elde etmeyi kolaylaştırdığı görüşüyle meslek lisesini tercih ettiklerini belirtmektedir (Günbayı ve Tokel, 2014; Yazgan, 2018).

Meslek liselerinin mesleki becerileri kazandırarak istihdam edilebilirliği artırma gibi avantajlarının yanı sıra çoğunlukla alt sosyoekonomik düzeyden gelen öğrencilerin tercih ettiği düşük statülü eğitim kurumları olduğu görülmektedir (Yazgan ve Suğur, 2018). Türkiye’de pek çok meslek lisesi, merkezi yerleştirme sistemi içerisinde düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin son tercihlerinde yazdığı ya da tercih etmek zorunda kaldığı okul konumundadır (Özdemir ve Karateke, 2018). Öğrencilerin meslek lisesi tercih etmelerinin bir diğer nedeni de lise giriş sınavı puanlarının ve okul ortalamalarının diğer okullara girmek için yeterli olmamasıdır. Yapılan araştırmalarda da benzer şekilde öğrencilerin akademik yetersizlikler nedeniyle okullarını tercih etmek zorunda kaldığı sonucuna ulaşmıştır (Atmaca, 2019b; Çelik, 2014; Gökçe ve Bülbül, 2014; Günbayı ve Tokel, 2014; Mazlum ve Balcı, 2018).

Öğrencilerin ve ailelerinin yüksek akademik beklentiye sahip olmaması ve bu tür hedeflerden uzak durması toplumda bir tür öz eleme mekanizması olarak görülebilmektedir. Özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının meslek lisesinde öğrenim gördüğü göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin ve ailelerin hedefinin yalnızca meslek edinme olduğu ve ailelerinden kendilerine miras kalan kadere razı gelerek buldukları sosyal konumunu devam ettirmeyi amaçladıkları anlaşılmaktadır (Atmaca, 2019a). Motor bölümü öğrencilerinin gelecek planının yalnızca zorunlu eğitimi tamamlayarak meslek edinme olması ve öğrencilerin yüksek bir akademik beklentilerinin olmaması bu durumu açıklar niteliktedir. Bunun yanı sıra adalet bölümü öğrencilerinin hukuk fakültesini kazanarak avukat, hakim ya da savcı olma beklentisiyle bölümlerini tercih ettikleri ve beklentilerinin bu yönde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin birçoğu lise öğrenimlerini tamamladıktan sonra yüksekokula geçiş yapabilecekleri konusunda bilgiye sahip değildir. Buradan yola çıkarak, öğrencilerin okul ve bölüm seçimine yönelik gerek okul yöneticileri gerek öğretmenler tarafından yeterli rehberlik ve yönlendirme hizmeti verilmediği söylenebilir. Meslek liselerinde belirlenen amaçlar çerçevesinde öğrencilerin el becerilerini geliştirmeye yönelik alınan derslerin ağırlıklı olması nedeniyle (Jæger, 2009), fen ve matematik gibi alanlarda akademik müfredat sınırlı olduğundan (Arum ve Shavit, 1995; Vanfossen, Jones ve Spade, 1987), öğrencilerin yükseköğretime geçişi ve yükseköğretim sonrasında elde edecekleri yüksek statülü işlere yerleşme ihtimali azalmaktadır (Lewis, 1998). Bu doğrultuda öğrencilerin okul ve bölüm tercihleri sırasında doğru yönlendirilmesi için etkili bir rehberlik sisteminin kurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin okullarındaki eğitime yönelik görüşleri ele alındığında, her iki bölümdeki öğrencilerin de bölüm derslerine daha fazla ilgi duydukları ve bu derslerin meslek yaşamında onlara katkı sağlayacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Mesleki eğitim, iş hayatına atılmayı amaçlayan öğrenciler için ilgi çekici ve onları güdüleyici öğrenme ortamları sunan bir öğrenimi içermekte olup (Kelly ve Price, 2009), yapılan araştırmalarda benzer şekilde, meslek lisesi öğrencilerinin çalışma hayatına katkı sağlayacağını düşündüklerinden meslek derslerine daha ilgili ve daha yatkın oldukları sonucuna

ulaşmıştır (Özdemir, 2016; Yazgan, 2018). Çalışmada her iki bölümdeki öğrenciler de bölüm dersleri sayısının fazla olması gerektiği görüşüne sahipken, kültür dersi konusunda görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Motor bölümü öğrencileri kültür derslerinin yeterli olduğunu, onlar için bölüm derslerinin daha önemli olduğunu belirtirken; adalet bölümü öğrencileri üniversite sınavına hazırlandıkları için kültür derslerinin daha fazla olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin kültür derslerini entelektüel gelişimleri için değil, sınavda başarılı olabilmeleri için gerekli gördükleri söylenebilir. Çalışmada motor bölümü öğrencilerinin görüşlerine paralel olarak; meslek lisesi öğrencilerinin kültür derslerinin yeterli olduğunu belirterek bu ders saatlerinin artırılmasını istemedikleri (Çelik, 2007), kültür derslerinde meslek derslerine göre daha çok sıkıldıkları (Dede, 2008) sonucuna varılmıştır.

Öğrenciler okullarının fiziksel olanaklarının yetersiz olduğunu belirterek bunun öğrenmelerini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir. Öğrenciler atölyedeki araç gereçlerin eksikliği, ısınma sorunu, sınıfların kalabalık olması gibi sorunlardan söz etmiştir. Benzer şekilde Uçar ve Özerbaş (2013) da mesleki ve teknik eğitimde kullanılması gereken araç gereçlerin bütçe yetersizliğinden dolayı sınırlı olduğunu belirtmiş, bunun öğrencilerin öğrenmesinde güçlükler neden olacağını vurgulamıştır. Altun (2009) araştırmasında, öğrencilerin kendi akademik başarısızlık nedenlerini, sınıf ortamının gürültülü ve kalabalık olması, okulun maddi durumunun iyi olmaması şeklinde ifade ettiğini belirtmiştir. Mazlum ve Balcı (2018) araştırmasında, öğrencilerin okullarını sınırlayıcı ve engelleyici bir yer olarak gördüklerini, binaların eski ve bakımsız oluşu fiziksel yapının yanı sıra, olumsuz okul iklimi gibi psikolojik faktörlerin etkisiyle okullarını hapisane, cezaevi ve dövüş salonu gibi metaforlarla ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu sorunların çözümüne yönelik, Vizyon 2023 Belgesi'nde mesleki ve teknik eğitime yönelik var olan toplumsal algıyı değiştirerek "meslek liselerinin tercih edilebilir bir yapıya kavuşturulması" hedeflenmiş; bu bağlamda akademik ders yoğunluğunun azaltıldığı, mesleki ders içeriklerinin güncellendiği, ulusal ve uluslararası sektör ve kamu finansal kaynaklarının kullanımı yoluyla okulların altyapı ve donanımının hızla değişen ve gelişen teknolojiyle uyumlu hâle getirildiği bir yapıya geçiş planlanmıştır (MEB, 2019). Vizyon Belgesi'nde yer alan bu hedeflere yönelik uygulamaların sonuçlarının bu anlamda takip edilmesi gerekmektedir.

Öğrenciler okullarında yapılan sosyal etkinliklerin yetersiz olduğunu belirtmiş, bu durumun onların motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir. Bu durumun okulun maddi kaynaklarının yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu konuda yukarıdakine benzer şekilde meslek liselerine ayrılan bütçenin artırılmasının ve kaynakların etkili biçimde kullanılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Öğrenciler, sosyal etkinliklere katıldıklarında daha fazla ders çalışmak isteyeceklerini ve okula severek geleceklerini belirtmiştir. Altun (2009) araştırmasında benzer şekilde, öğrencilerin kendi akademik başarısızlık nedenlerini açıklarken, okuldaki etkinliklere önem verilmemesi görüşüne sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmada, öğrenciler okulun başarısız olma nedeninin disiplinin sağlanamamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Öğrencilerden kaynaklanan disiplin sorunları ve 9.sınıfta bölüm seçimi yapılmamasının okulun düşük düzeyde akademik başarı sergilemesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik mesleki ve teknik eğitimde bölüm seçimine yönelik değişikliklere gidilerek, öğretim programının esnek ve modüler olarak yapılandırılması ve alan eğitimlerinin 9. sınıfta başlatılması planlanmaktadır (MEB, 2019). Bu uygulamaların mesleki ve teknik liselerde öğrenci başarısını artırıp artırmayacağını izleme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin başarısızlıklarının nedenlerine ilişkin atıflarının kendileri dışındaki konulara olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, sonuçları kendilerinin etkileyebileceklerine ilişkin inançlarını geliştirebilecekleri etkinlikler içinde bulunmaları; başarıyı deneyimleyecekleri yaşantılar içinde yer almalarının sağlanması önemli görünmektedir. Bu bağlamda okul yöneticilerinin sosyal etkinliklerin planlanmasında ve üst yönetimin de bu planlar için kaynak yönetiminde özel bir rolü olduğu açıktır.

Öğrenciler öğretmenler tarafından motive edildiklerini ancak okul yöneticileri ile herhangi bir iletişim kuramadıklarını ve dolayısıyla etkileşime giremediklerini ifade etmiş, ancak bölüm ve kültür dersleri öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurduklarını belirtmiştir. Gökçe ve Bülbül (2014) de araştırmasında benzer bir sonuca ulaşmıştır. Araştırmada öğrenciler mesleğe yönelik bilgilendirmenin yalnızca öğretmenler tarafından yapıldığını, okul yöneticileri ile yalnızca disiplin sorunları yaşandığında bir araya geldiklerini belirtmiştir. Bir okulun akademik başarısında güçlü bir liderin varlığının hayati önem taşıdığı (Edmons, 1979) göz önünde bulundurulduğunda, okul yöneticisinin

öğretimin niteliğini artırmak amacıyla liderlik davranışları sergilemesi beklenmektedir (Findley ve Findley, 1992). Okul yöneticisinin temel görevi, öğrenme öğretme süreçlerinin etkili biçimde sürdürülmesini sağlamaktır. Öğretimsel lider olarak okul müdürünün, okuldaki eğitim-öğretim sürecine doğrudan katılması, sınıfları ziyaret ederek öğretimi yakından takip etmesi, öğrencilerle birebir ya da grup halinde karşılıklı etkileşimde bulunması gerekmektedir (Şişman, 2014: 35, 87). Okul müdürünün görünür kişi olması, makam odası yerine sınıfta ve koridorlarda öğrencilerle bir arada olması ve öğretim sürecine liderlik etmesi önemlidir (Özdemir ve Sezgin, 2002; Wallace, 1996: 29). Dolayısıyla, akademik başarısı düşük öğrenciler tarafından tercih edilen meslek liselerinin başarısının artırılmasında, okul yöneticilerinin öğrencilerle iletişim kurmasının ve onları yönlendirmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Meslek liselerinin temel amacının iş piyasasına kalifiye işgücü yetiştirmek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu okullardaki öğrencilere gelişmiş teknolojilerle uyumlu modüler eğitim verilmesi ve çağın ihtiyaçlarına uygun olarak 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılması gerektiği (Cemaloğlu vd., 2019) görülmektedir. Bunun yanı sıra meslek liselerinde verilen eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik Vizyon 2023 hedeflerinin gerçekleştirilmesinde okulun paydaşlarının etkili olduğu söylenebilir. Nitelikli ara elemanların üretime kazandırılmasında ve mesleki eğitimin nitelikli hale getirilmesinde okulun ve çevrenin iş birliği yapması önemlidir. Bu bağlamda okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve öğrencilerin yanı sıra okul-sanayi iş birliğinin sağlanması ve bu etkileşiminin Bakanlık tarafından desteklenmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Öğrenciler ve aileler tarafından meslek liselerinin tercih edilebilir okullar hale getirilmesi için hedeflenen iyileştirilmelerin yapılması ve toplumun bilgilendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin okullarına ilişkin görüşleri, beklentileri ve deneyimlerinin ele alınması amacıyla farklı bölümlerde farklı çalışma gruplarıyla benzer çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Adamu, I. & Abdul A. H. (2015). Effect of Parental Perceptions on Interest, Attitude and Choice of Vocational and Technical Subjects Among Secondary Schools Students in Nigeria. *International Journal of Educational Foundations & Management*, 9(2), 365-378.
- Agrawal, T. & Agrawal, A. (2017). Vocational Education and Training in India: A Labour Market Perspective. *Journal of Vocational Education & Training*, 69(2), 246-265.
- Akar, H. (2016). Durum Çalışması, A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (111-148). Anı Yayıncılık.
- Akşit, B., Şen, M. ve Coşkun, M. K. (2000). Modernleşme ve Eğitim: Ankara'daki Orta Öğretim Okullarındaki Öğrenci Profilleri. F. Atacan ve F. Ercan (Eds.), *Mübeccel Kıray için Yazılar* (ss. 57-76). Bağlam Yayınları.
- Aktay, Y. (2002). Eğitimde Küresel İmkânlar-Küreselleşen Dünyada Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Özgürleşim Fırsatları Üzerine. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 10-22.
- Alhasan, N. U. & Tyabo, A. (2013). Revitalizing Technical and Vocational Education (TVET) for Youth Empowerment and Sustainable Development. *Journal of Educational and Social Research*, 3(4), 149-154.
- Alkan, A., Çarkoğlu, A., Filiztekin, A. ve İnceoğlu, F. (2008). *Türkiye Ortaöğretim Sektöründe Katma Değer Oluşumu: Üniversiteye Giriş Yarışı*. Technical Report, Sabanci University.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, S. İ. (2001). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Altun, A. S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısızlıklarına İlişkin Veli, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 567-586.
- Arum, R. & Shavit, Y. (1995). Vocational Education and the Transition of Men and Women from School to Work. *Sociology of Education*, 68(3), 187-204.

- Atmaca, T. (2019a). Sınıfsal Habitus ve Amor Fati'nin Kesişim Noktası: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Gözünden Dezavantajlı Eğitim Hayatlarının Değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 899-920.
- Atmaca, T. (2019b). Eğitimde Toplumsal Eşitsizliğin Kültürel Sermayenin Aktarımıyla Yeniden Üretilmesi [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Bagale, S. (2015). Technical Education and Vocational Training for Sustainable Development. *Journal of Training and Development*, 1(1), 15-20.
- Boyacı, S. (1996). Endüstri Meslek Liselerinde Eğitim ve Gelişen Endüstrinin Ara İnsangücü Konusundaki Beklentileri (İzmir İli Örneği) [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Cemaloğlu, N., Arslangilay, A. S., Üstündağ, M. T. ve Bilasa, P. (2019). Meslek Lisesi Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Becerileri Özyeterlik Algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 845-874.
- Cong, S. & Wang, X. (2012). A Perspective on Technical and Vocational Education and Training. In *Advances in Computer Science and Engineering* (pp. 67-75). Springer.
- Çelik, İ. (2007). Mesleki Teknik Ortaöğretim Kurumlarının Tercih Nedenleri ve Yükseköğrenime Hazırlama Açısından Eğitici ve Öğrenci Görüşleri [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Çelik, Ç. (2014). Sosyal Sermaye, Ebeveyn Ağları ve Okul Başarısı. *Cogito*, 76, 265-290.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage.
- Davey, L. (1991). The Application of Case Study Evaluations. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 2(9).
- Dede, E. (2008). Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Teknik Öğretmenlere ve Kültür Öğretmenlerine Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Doğan, H. (1997). Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-26.
- Doğan, M., Oruncak, B. ve Günbayı, İ. (2002). Teachers and Students' Approach to the Problems in Physics Education at High School Level, *Physics Education* 37, 543-546.
- Dönmez, F. ve Azizoğlu, N. (2010). Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Bilimsel Süreç Beceri Düzeylerinin İncelenmesi: Balıkesir Örneği. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 4(2), 79-109.
- Fien, J. & Wilson, D. (2005). Promoting Sustainable Development in TVET: 1 The Bonn Declaration. *Prospects*, 35(3), 273-288.
- Findley B. & Findley D. (1992) Effective Schools: The Role Of Principal. *Contemporary Education*. 63(2), 100-104.
- Goel, V. P. (2011). Technical and Vocational Education and Training (TVET) System in India for Sustainable Development. *UNESCO-UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training*. <https://www.voced.edu.au/content/ngv:71646> Erişim Tarihi: 27.09.2019.
- Gökçe, A. ve Bülbül, T. (2014). Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 63-88.
- Günbayı, İ. ve Tokel, A. (2014). Teknik ve Meslek Liselerinde Meslek Derslerinin Etkililiğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 59-73.
- Hager, P. & Hyland, T. (2003). The Blackwell Guide to the Philosophy of Education, N. Blake (Ed.) In *Vocational Education and Training* (pp. 271-287). Blackwell.

- Jæger, M. M. (2009). Equal Access but Unequal Outcomes: Cultural Capital and Educational Choice in a Meritocratic Society. *Social Forces*, 87(4), 1943–1971.
- Jayaram, S. & Engmann, M. (2017). Diagnosing the Skill Gap. In S. Jayaram, W. Munge, B. Adamson, D. Sorrell & N. Jain (Eds.), *Bridging the Skills Gap* (pp. 1-14). Springer.
- Kehinde, T. M. & Adewuyi, L. A. (2015). Vocational and Technical Education: A Viable Tool for Transformation of the Nigerian Economy. *European Centre for Research Training and Development UK, Online journal*, 1(2), 22-31.
- Kelly, S. & Price, H. (2009). Vocational Education: A Clean Slate for Disengaged Students? *Social Science Research*, 38(4), 810–825.
- Korkmaz, Ö. ve Tunç, S. (2010). Mesleki-Teknik Eğitim Öğretmenlerinin Bilgisayar ve İnternet Temelli Öğretim Materyallerinden Yararlanmaya İlişkin Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 264-278.
- Lawal, A. W. (2013). Technical and Vocational Education, A Tool for National Development in Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(8), 85.
- Lewis, T. (1998). Vocational Education as General Education. *Curriculum Inquiry*, 28(3), 283–309.
- Maclean, R. & Wilson, D. N. (Eds.) (2009). *International Handbook of Education for The Changing World of Work: Bridging Academic and Vocational Learning* (Vol. 1). Springer.
- Mazlum, A. A. ve Balcı, A. (2018). Meslek Lisesi Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Okul: Bir Metafor Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 1-26.
- MEB (2014). Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018. <http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/017.pdf>. Erişim Tarihi: 27.09.2019.
- MEB (2019). Milli Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf. Erişim Tarihi: 28.09.2019.
- Melaiye, O. R., Amuchie, A. A. & Glory, J. K. (2019). The Role of Technical and Vocational Education in National Development. *Global Journal of Human-Social Science*, 19(5), 33-37.
- OECD (2010). Reviews of Vocational Education and Training: Learning for Jobs. Synthesis Report of the OECD Reviews of Vocational Education and Training. <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/Learning%20for%20Jobs%20book.pdf> Erişim Tarihi: 27.09.2019.
- Özdemir, Y. (2016). “Kültür” Derslerine Direniş: Bir Endüstri Meslek Lisesinde Kafa/Kol Emeği Ayırımına Dayalı İşbölümünün Yeniden Üretimi. *Eğitim Bilim Toplum*, 14(53), 68–111.
- Özdemir, Ş. ve Karateke, T. (2018). Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etme Nedenleri (Elazığ Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 5-33.
- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2002). Etkili Okullar ve Öğretim Liderliği. *Kırgızistan Manas Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 266-282.
- Özer, M. (2019). Mesleki ve Teknik Eğitimde Sorunların Arka Planı ve Türkiye'nin 2023 Eğitim Vizyonunda Çözümüne Yönelik Yol Haritası. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(1), 1-11.
- Rauner, F. & Maclean, R. (2008). *Handbook of Technical and Vocational Education and Training Research* (Vol. 49). Springer.
- Sadiq, A. B., Kire, C. G. & Kwairanga, H. B. (2005). The Importance of Vocational/ Technical Education in National Integration and Cohesion. *Knowledge Review*, 12(1).
- SGB (2022). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460 Erişim Tarihi: 10.02.2023.
- Şahinkesen, A. (1992). Eğitimde İkili Sistem (Okul-İşyeri İşbirliğine Dayalı Sistem). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 25, 691.

- Şişman, M. (2014). *Öğretim Liderliği*. Pegem Akademi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 6(4)*, 543-559.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2)*, 242-253.
- Vanfossen, B. E., James D. J. & Joan Z. S. (1987). Curriculum Tracking and Status Maintenance. *Sociology of Education, 104*–122.
- Wallace, R. (1996) *From Vision to Practice The Art of Educational Leadership*. Corvin Pres.
- Winer, R. K. (2000). Rung by up the health career ladder. *American Vocational Journal, 48(7)*, 18-27.
- Yamanoğlu, M. A. (2006). Kent Yoksulu Gençlerin Yaşam Koşulları ve Yoksulluğun Yeniden Üretimi. *İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(1)*, 9–48.
- Yazgan, Ç. Ü. (2018). Sermayenin Temsili Bağlamında Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kültür ve Meslek Derslerine Yönelik Görüşleri: Eskişehir İli Örneği. *Journal of Economy Culture and Society, 58*, 45-65.
- Yazgan, Ç. Ü. ve Suğur, N. (2018). Aşağıya Düşüş Korkusu ve Yukarıya Çıkma Umudu: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Zenginlik ve Yoksulluk Algıları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 21(1)*, 269– 310.
- Yıldırım, A. ve Çarıkçı, O. (2017). Mesleki Eğitimin Gelecek Vizyonu; İnsan Kaynakları Planlaması Açısından Bir Bürokratik Model Denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29(4)*, 397-413.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods* (Applied Social Research Methods). Sage.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi Toplumu ve Türkiye'de Mesleki Eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2)*, 299-312.
- Yusuff, M. A. & Soyemi, J. (2012). Achieving Sustainable Economic Development in Nigeria through Technical and Vocational Education and Training: The Missing Link. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 2(2)*, 71-77.